

ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการเกิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
กับพุทธศาสนาเถรวาท*

A COMPARATIVE STUDY OF BELIFES OF BIRTH IN
BRAHMANISM-HINDUISM AND THERAVADA BUDDHISM

¹ไวภพ กฤษณสุวรรณ

Waiphop Krissanasuwan

พระศรีรัตโนบล

PhraSrirattanobol

คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์

Khongsaris Paengthab

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author email: Khongsaris.pan@mcu.ac.th

Received: June 29, 2021; **Revised:** June 30, 2021; **Accepted:** June 30, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อการเกิด ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับพระพุทธศาสนา พบว่า ทั้งศาสนาฮินดูกับพระพุทธศาสนาเถรวาท มีทัศนะคล้ายกัน คือ ในแง่ของความหมายและหลักการ ส่วนวิธีการที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตาย

* ปรับปรุงต้นฉบับจากการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ คณะพุทธศาสตร์ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 26 มีนาคม 2564

เกิดนั้นมีความต่างกัน โดยทัศนะของศาสนาฮินดูเห็นว่าผู้ปรารถนาจะพ้นจากการเวียนว่ายในวัฏฏสงสาร จะต้องปฏิบัติตามหลักกรรม 4 ส่วนพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ผู้ประสงค์จะหลุดพ้นจะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพานไม่กลับมาเกิดอีก

คำสำคัญ กรรมและการเกิดใหม่, ศึกษาเปรียบเทียบ, พุทธศาสนาเถรวาท, ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

Abstract

The results of the study were as follows: 1) to study the belief of birth in Brahmanism-Hinduism and Theravada Buddhism, and 3) to comparatively study the belief of birth in Brahmanism-Hinduism and Theravada Buddhism. This study is of documentary research. Both Brahmanism-Hinduism and Buddhism have the same view on the meaning and principle, but they have different view on the method that will make ones liberated from rebirth; Brahmanism-Hinduism has the view that one who wishes to emancipate from rebirth has to follow the four kinds of kmmas, whereas Theravada Buddhism, has the view that one who wishes to be emancipated has to follow the Noble Eightfold Paths that are the ways of practice leading one to attain the path (*maggā*) fruit (*phala*) and *nibbāna* without being born again.

Keyword: Karma and Rebirth, Comparative Study, Theravada Buddhism, Brahmanism-Hinduism

บทนำ

ตามประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา เมื่อมนุษย์เผชิญหน้ากับปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกนี้ เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า น้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด จะพยายามหาคำอธิบายต่อสิ่งต่างๆ โดยจะยกให้เป็นเรื่องของสิ่งที่มีอำนาจเหนือตนและเมื่อความเป็นอยู่อย่างนี้ ความเชื่อจึงเกิดในหมู่ชน (เด็อน คำดี, 2532: 31) ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า มนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัยคุกคามต่างถึงภูเขา ป่าไม้

22 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 188 หน้า 92) กลายเป็นความเชื่อต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติมีอำนาจเหนือตน สามารถส่งผลดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจักรวาล ระบบความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ จึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์เรื่อยมา มีบทบาทควบคุมและกระตุ้นให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน จนเกิดจารีตประเพณีให้ปฏิบัติสืบต่อกัน ทำให้ความเชื่อกลายเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์และปะปนอยู่ในพฤติกรรมการแสดงออก ความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ จึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่า มีอำนาจลึกลับที่จะช่วยคุ้มครองรักษาตน จึงมีการประกอบพิธีบูชาเช่นสรวงขึ้น เพื่อแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น (พระมหาทวี มหาปณฺโณ, 2550: 2) โดยหวังให้เป็นเครื่องป้องกันความผิดหรือประจบประแจง (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2506: 3)

ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนผ่านศาสนาในแต่ละยุค โดยเริ่มจากศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู มีระบบความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ อันเป็นลักษณะวิถีชีวิตของชาวชมพูทวีปทุกยุคทุกสมัย อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุยังมีความสำคัญด้านทางศาสนา การสวดมนต์อ่อนวอน มีความสัมพันธ์กับเทพเจ้าทั้งหลายและจักรวาล โดยอาศัยการบูชาผู้ที่มีพิธีกรรมนั้น ได้ก่อให้เกิดมโนภาพกลางเกี่ยวกับลักษณะความคิดทางด้านศาสนาของอินเดียในสมัยแรกๆ (จันงค์ ทองประเสริฐ, 2540: 4-5) เรื่อยมา

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในชมพูทวีป แม้ลักษณะสำคัญของศาสนาพุทธจะเป็นศาสนา แบบอเทวนิยม ปฏิเสธการดำรงอยู่ของพระเจ้าในลักษณะที่มีตัวตนซึ่งสามารถสร้างโลกและสรรพสิ่ง ตลอดทั้งกำหนดชะตากรรมของมนุษย์ (พิน ดอกบัว, 2542: 5-12) การที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบสัจธรรมและประกาศหลักธรรมนี้ จึงถือว่าเป็นการปฏิวัติทางความคิด ความเชื่อทางปัญญาอันยิ่งใหญ่ที่สุดในชมพูทวีป (สุชาติ หงษา, 2550: 3) แต่กระนั้นก็ตาม ประเพณี พิธีกรรมบางเรื่องก็ยังมีร่องรอยของความเชื่อดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องเจือปนอยู่ในพระพุทธศาสนา พิธีกรรมทั้งปวงบางประการก็สอดคล้องกับคำที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสรรเสริญและบางอย่างพระพุทธเจ้าทรงติเตียน จึงควรทำความเข้าใจว่าพิธีกรรม ที่อ้างว่ามาตามพุทธศาสน์นั้น เป็นแต่ตัวอย่างความประพฤติของผู้ซึ่งนับถือศาสนาพุทธได้ประพฤติมาแต่ก่อนและการประพฤติปฏิบัติแบบนั้นไม่เป็นโทษ พิธีกรรมเช่นนี้นับว่าเป็นพิธีกรรมที่มาตามแนว ทางของพุทธศาสน์ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

, 2506: 1) ความเชื่อดังนี้ จึงฝังอยู่ในใจของมนุษย์ตลอดมาและส่งผลก่อให้เกิดการปฏิบัติเพื่อสัมพันธ์กับความต้องการของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้จะได้نبถือศาสนาพุทธแล้วก็ตาม ก็ยังไม่ละทิ้งประเพณีตามไสยศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2506: 4)

พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่า ความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ เป็นเบื้องต้นแห่งการประกอบและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และในการปฏิบัติธรรมเริ่มตั้งแต่ระดับโลกียะไปสู่ระดับโลกุตระ เนื่องจากศรัทธาคือการเชื่อเป็นตัวเหตุ การปฏิบัติเป็นผลหรือศรัทธาเป็นพีชความเพียรเป็นผลนั่นเอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 77 หน้า 518) พระพุทธศาสนาเถรวาทเห็นว่า ความศรัทธาถือว่าเป็นมรรคานำไปสู่การบรรลุความสุข ความเจริญ และพระนิพพานได้ โดยเฉพาะตถาคตโพธิสัทธา

กรรมและการเกิดใหม่ของมนุษย์มีพื้นฐานมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคม (พระมหาทวี มหาปัญญา, 2550: 9) คนชาติไทยมีวัฒนธรรมโบราณอันเป็นพื้นฐานประเพณีที่รับมาจากอินเดีย โดยผ่านทางศาสนาพุทธเถรวาท ซึ่งเข้ามาหลังสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวีป คนชาติอินเดียได้เข้ามาค้าขาย นำคติความเชื่อของศาสนาวัฒนธรรม ประเพณีและภาษาเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนไทย (รังษี สุหนต์, 2547: 43)

ความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา จึงกลมกลืนกับความเชื่อโบราณ ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยจวบจนปัจจุบัน แม้ว่ามนุษย์จะมีชีวิตอยู่ในยุคของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ความเชื่อบางอย่างก็มีผลต่อจิตใจและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตลอดเวลา ประเพณีที่คนไทยยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานและอย่างต่อเนื่องนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามแนวความเชื่อของตน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าพอใจและคุ้มครองตน ดังนั้น ระหว่างความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม จึงมีอิทธิพลต่อกันมาโดยตลอด และด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประเด็นว่า เมื่อความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ เพื่อสนองตอบความต้องการของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าและมีอิทธิพลต่อประเพณีแล้ว ความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่จะมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยหรือไม่ อย่างไร

24 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ โดยได้ทำการค้นคว้า ข้อมูลที่เกี่ยวกับทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการเกิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและ พระพุทธศาสนาเถรวาท ในเชิงเปรียบเทียบในด้านความเหมือนกันและความแตกต่างกัน รวมทั้งได้วิเคราะห์ว่า ความเชื่อเรื่องการเกิดในศาสนาทั้งสองนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็น ประโยชน์ในการพัฒนาสังคมมนุษย์ให้เจริญและเกิดสันติภาพได้

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่เป็น รูปแบบความหมาย แนวคิดอันเป็นข้อมูลในเรื่องความเชื่อเรื่องการเกิดในทัศนะศาสนา พราหมณ์-ฮินดูกับพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยอาศัยการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

1 ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ คัมภีร์ปุราณะ, คัมภีร์พระเวท, คัมภีร์อุปนิษัท, คัมภีร์ตันตระ, คัมภีร์มหากาพย์

2 ศึกษาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี หนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งตีพิมพ์ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องต่างๆ จากธรรมเทศนา คำกล่าวสัมโมทนียกถาในโอกาสต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเรื่องความเชื่อเรื่องกรรมและการเกิดใหม่จาก วรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งปรากฏในวรรณคดี ตลอดจนวารสารต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการอ่านเพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการเกิดจากเอกสาร เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วก็ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาเพื่อทราบความเชื่อในเรื่องของกรรมและการเกิดใหม่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและ พระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเป็นระบบชัดเจนและนำเสนอผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในเชิง บรรยาย

ผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการเกิดได้ข้อสรุป ดังนี้

1. **แนวคิดศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู** ที่พิจารณาเรื่องการเกิดว่ามาจากดวงวิญญาณ ทั้งปวงผ่านการเกิดและตายมานับครั้งไม่ถ้วน วนเวียนอยู่ในร่างกายมนุษย์ สัตว์และเทวดา วิญญาณที่เรียกว่า อาตมัน หรือ ชีวาตมัน มีส่วนสำคัญที่สุดของสิ่งมีชีวิตและสถิตอยู่ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทุกประเภท แม้เทวดาก็มีชีวาตมันสถิตอยู่และเชื่อว่า ชีวาตมันเป็นสิ่งที่เที่ยง ไม่แตกดับ ไม่มีสิ่งใดสามารถทำอันตรายชีวาตมันได้ จึงเกิดแนวคิดเรื่อง ความเป็นอมตภาพของวิญญาณ

ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เชื่อว่า พรหมเป็นศูนย์รวม เป็นต้นกำเนิดแห่งวิญญาณทั้งปวง สิ่งมีชีวิตทั้งหลายล้วนถือกำเนิดจากพรหม วิญญาณที่แยกออกไปจากพรหม อาจเข้าสถิตในร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืชหรือกระทั่งเทวดาก็ได้ ทุกครั้งที่ร่างเดิมแตกดับ วิญญาณก็ไปอุบัติในร่างกายใหม่ เรียกว่า ภพหนึ่งหรือชาติหนึ่ง (วนิดา ขำเขียว, 2543: 49) ขณะที่วิญญาณยังอยู่ในร่างได้กระทำการกรรม ซึ่งมีทั้งกรรมดีกรรมชั่วคละเคล้ากัน มนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุส่งผลให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด ครั้นสามารถเข้าถึงการไม่กระทำหรือกรรมได้ จึงเป็นการเข้าถึงพรหมหรือปรมาตมัน อันเป็นปฐมเหตุของวิญญาณ มนุษย์ก็จะพ้นจากกรรมและการเวียนว่าย เรียกว่า เข้าถึงโมกษะ

ชาวอินเดียมีความเชื่อว่า การได้ลงอาบน้ำชำระภายในแม่น้ำคงคาหาหนที่เพื่อชำระล้างมลทินและล้างบาป จะก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ บาปกรรมต่าง ๆ ที่ทำมาแต่อดีตก็จะหมดไป จิตและกายจะบริสุทธิ์ เมื่อตายจะไปสู่สวรรค์ ด้วยความเชื่อว่า เป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ไหลออกจากพระโอษฐ์ของพระพรหมที่สถิตอยู่บนเขาไกรลาส (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: 23) การนำน้ำไปเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบกิจ หรือประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การประกอบพิธีกรรมอาบน้ำในแม่น้ำคงคาเพื่อชำระอาบให้บริสุทธิ์ ดังความที่ว่า ตามที่ว่ากันสังสารวัฏไม่มีสาระเลย ประชากรต้องประพடுத்தตัวเองให้ได้ 3 สถานะจึงจะเป็นสาระ คือสมาคมกับสารุชน 1 น้อมใจเลื่อมใสในพระเกศวะเป็นเจ้า 1 ชำระล้างภายในแม่น้ำคงคา 1 (เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, 2517: 62) น้ำนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตของสรรพสัตว์ ชาวฮินดูให้ความสำคัญกับน้ำ และแม่น้ำอันเป็นแหล่งทางอารยธรรมต่าง ๆ ทั้งความเชื่อและความศรัทธา โดยเฉพาะแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำคงคา แม่น้ำคงคา เปรียบประดุจเส้นเลือดใหญ่

26 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

ของชาวอินเดีย ซึ่งนอกจากจะหล่อเลี้ยงชีวิตของชนชาวภารตหลายร้อยล้านแล้ว ยังเป็นสายน้ำแห่งการรวมจิตใจของคนอินเดียให้เป็นหนึ่งเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ชาวฮินดูทั่วโลก ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ เมืองพาราณสี

ในอุปนิษัทสอนเรื่องกฎแห่งกรรมว่า กรรมเป็นเครื่องผูกพันให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิด มนุษย์ทุกคนตกอยู่ในวงเวียนแห่งกรรมที่เขาทำไว้ เป็นกฎแห่งเหตุผล ดังนั้นทุกคนจึงมีสิทธิเลือกทำในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ในอุปนิษัทการประกอบพิธีบูชาญัตถิถือว่าการประกอบกรรมดี นอกจากนี้การสร้างหรือทำสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ งานสังคมสงเคราะห์ การบริจาคทาน การช่วยเหลือผู้อื่น กรรมดีเหล่านี้เป็นชั้นธรรมดา ส่วนกรรมดีหรือกุศลกรรมชั้นสูงสุด คือ การบำเพ็ญตบะหรือการบำเพ็ญเพียรแบบนักบวชเพื่อบรรลุโมกษะ

อุปนิษัทกล่าวว่า เมื่อร่างกายนี้แตกดับหรือตายไป ชีวาตมันจะเคลื่อนออกจากร่างเก่าไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าเก่าแล้วมาสวมชุดใหม่ แต่ก่อนที่ชีวาตมันจะออกจากร่างเก่าจะต้องสืบทอดร่างใหม่ก่อน เมื่อพบร่างใหม่แล้วก็จะทิ้งร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ แต่ร่างใหม่ที่เข้าไปอาศัยนี้จะดีหรือเลวก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนได้ทำไว้รวม ทั้งอริยาศัยและการศึกษาหรือการเรียนรู้ย่อมติดตามไปกับชีวาตมันเช่นกัน

ในฉานโทคยะ-อุปนิษัทกล่าวว่าทางแห่งการไปเกิดของชีวาตมันมี 2 ทางคือ

1.1 ทางสว่าง หรือทางแห่งเทพ (เทเวยาน) จะเข้าถึงได้ด้วยการบำเพ็ญตบะ เพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในพรหมันหลังจากตายไปแล้วชีวาตมันจะดำเนินตามทางแห่งเทพซึ่งเป็นทางอันเกษมโดยผ่านอากาศ พระจันทร์ พระอาทิตย์ และสุดท้ายเข้าสู่ความเป็นเอกภาพกับพรหมัน ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก สำหรับคนที่ยังไม่เข้าถึงโมกษะด้วยบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมาเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะเกิดเป็นพรหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ (ไวศย)

1.2 ทางมืด หรือทางแห่งบิดร (ปิตถยาน) ส่วนผู้บำเพ็ญกุศลกรรมชั้นสามัญตายแล้วชีวาตมันจะดำเนินไปตามทางแห่งหมอกควันหรือทางแห่งความมืด ไปอยู่ในโลกแห่งบิดรชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก ถ้าประกอบกรรมชั่วมากก็จะเกิดในตระกูลต่ำ เช่น เกิดในตระกูลศูทร จันฑาล หรืออาจจะไปเกิดเป็นสัตว์

จะอย่างไรก็ตาม แม้จะมีอุปนิษัทอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปัญหาอันเป็นจุดสนใจของอุปนิษัท เหล่านี้มีไม่กี่ปัญหา เช่น ปัญหาเรื่อง การเวียนเกิดหรือการเวียนว่ายตายเกิดปัญหา

เรื่องความมีอยู่ของพรหมัน อาตมัน มายา อวิชชา การสร้างโลก โลกชะหรือความหลุดพ้น เป็นต้น กล่าวได้ว่า ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาร่วมของอุปัชฌ์ แต่รายละเอียดปลีกย่อยและการอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้แต่ละอุปัชฌ์ ก็มีลักษณะเป็นของตนเองและมีพรรณนาตรงกันคือเรื่องการเวียนเกิดทั้งคัมภีร์พระเวท และอุปัชฌ์ที่มีความเชื่อว่ามีภพหรือมีการเกิดใหม่

ในอุปัชฌ์ที่ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อคนตายแล้ว ชีวตมันหรือวิญญาณจะออกจากร่างเก่าไปถือเอาร่างใหม่ ดุจคนเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดเก่า แล้วสวมใส่ชุดใหม่ก็ฉนั้น แต่ก่อนที่ชีวตมันจะทิ้งร่างเก่าก็ต้องไปหาร่างใหม่สำหรับอาศัยให้ได้เสียก่อนจึงจะทิ้งร่างไป ทำนองเดียวกันคนจะทิ้งเสื้อผ้าชุดเก่าก็ต้องมีชุดใหม่ไว้เรียบร้อยแล้ว ส่วนร่างใหม่จะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ชีวตมันทำไว้ ดังนั้นคนตายไปแล้วอาจไปเกิดเป็นเทวดา เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นเปรต หรืออะไรก็ได้ ชายอาจเกิดเป็นหญิง หญิงอาจเกิดเป็นชาย หรือแม่เกิดเป็นคนก็แตกต่างกันไปอีก เกิดเป็นคนสมประกอบ คนพิการ คนสวย คนอัปลักษณ์ คนมี และคนจน เหล่านี้ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ได้กระทำไว้

อุปัชฌ์ทบอกไว้ว่า ชีวิตและความเป็นไปในชาตินี้ เป็นผลของกรรมในอดีตชาติ ส่วนชาติหน้าจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับกรรมในปัจจุบัน ในพฤทธารัณยคอุปัชฌ์ทกล่าวไว้ว่า อวัยวะทุกอย่างในชาตินี้ จะไปติดกับชีวตมัน ตลอดจนถึงการกระทำทุกอย่างแม้จะไม่ใช่นุญหรือบาป เช่น การใฝ่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และความถนัดต่างๆ ก็จะติดไปกับชีวตมันด้วย

2. แนวคิดพระพุทธศาสนา ที่พิจารณาเรื่องการเกิดมาจากการเกิดขึ้นของสัตว์ทั้งหลายนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่าสัตว์ที่เกิดขึ้นมีอยู่ถึง 4 ประเภท คือ เกิดในครรภ์ เกิดจากไข่ เกิดในโคล และสัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น ส่วนในกรณีนี้จะกล่าวภาพรวมเพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น จากการที่ได้ศึกษามาเราจะเห็นได้ว่า การที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้นั้นจะต้องอาศัยผลของบุญกุศลในอดีต สุดแล้วแต่เหตุปัจจัยใหม่นี้จะเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าเป็นกุศลก็จะปฏิสนธิ (เกิด) ในสุคติภูมิ คือเกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดา ถ้าเป็นอกุศลก็จะปฏิสนธิในอบายภูมิ คือ เกิดเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระพุทธเจ้าทรงพบรายละเอียดของขั้นตอนการตายแล้วเกิด และ ตรัสแสดงถึงกำเนิดต่าง ๆ ที่มนุษย์และสัตว์จะไปเกิดตามพลังกรรม จากที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอกรณีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงกับพระสารีบุตรว่า

28 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

สารีบุตร กำเนิด 4 ประการเหล่านี้แล 4 ประการเป็นอย่างไร คือ อัณฑชะ กำเนิด ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิด โอปปาติกะกำเนิด สารีบุตรอัณฑชะ กำเนิดเป็นอย่างไรสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ข้าแรกเปลือกแห่งฟองเกิด นี้เรียกว่า อัณฑชะกำเนิด (อัณฑชะ โยนิ) สารีบุตร สังเสทชะกำเนิดเป็นอย่างไร สัตว์ทั้งหลาย เหล่านี้ใด ข้าแรกไส้ (มดลูก) เกิด นี้เรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด (ชลาพุชา โยนิ) สารีบุตรชลาพุชะ กำเนิดเป็นอย่างไร สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ย่อมเกิดในปลาเนาในซากศพเนา ในขนมมบุตรหรือในนาครำในถ้ำโคล (ของสกปรก) นี้เรียกว่า สังเสทชะ กำเนิด (สังเสทชาโยนิ) สารีบุตรโอปปาติกะกำเนิด เป็นอย่างไร เทวดา บางจำพวกและเปรตบางจำพวกนี้เรียกว่า โอปปาติกะกำเนิด (โอปปาติกา โยนิ) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 169 หน้า 147)

กฎของพีชนิยาม นอกจากที่พระอรรถกถาจารย์ฝ่ายเถรวาท ได้อธิบายถึงความสืบทอดพันธุกรรมของพีช เมื่อพิจารณาถึงหลักพีชนิยามจะเห็นว่าเป็น กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมตั้งแต่พีชและสัตว์ โดยเฉพาะพุทธพจน์ที่แสดงถึงสัตว์โลก ตามการกำเนิดของสัตว์เหล่านั้น ดังนั้น เมื่อก่ลาวตามกำเนิดแล้ว มนุษย์ก็ได้มาจากแหล่งกำเนิดที่สูงส่งกว่าบรรดาสัตว์ทั่วไป แต่กลับอยู่ในฐานะเดียวกับสัตว์อื่น เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กำเนิดโดยอาศัยครรภ์ (มดลูก) เหมือนกับมนุษย์เป็นต้น ในโอกาสโลก (โลกอันเป็นที่อยู่) ซึ่งเป็นที่อยู่ของหมู่สัตว์นี้ มีสัตว์อาศัยอยู่นานาชนิด จัดอยู่ใน 4 กำเนิดนั้นหมู่สัตว์ที่มีรูปร่างหยาบ เกิดขึ้นดำรงอยู่ และตายไปสามารถมองเห็นได้ แต่หลังจากตายไปแล้ว สัตว์เหล่านั้นจะไปที่ไหน ข้อนี้ไม่มีใครสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อของมนุษย์ปุถุชนไม่เพียงแต่มองไม่เห็นประจักษ์ชัดถึง คติของสัตว์กายหยาบผู้ตายลงเท่านั้นแม้การเกิดขึ้น ดำรงอยู่และตายไปของสัตว์ที่มีร่างกายละเอียด คือสัตว์ในโอปปาติกะกำเนิด ตาเนื้อ (มังสจักขุ) ของมนุษย์ปุถุชนก็ไม่สามารถมองเห็นประจักษ์ได้เช่นกัน มีหลักฐานแสดงว่า พระอริยเจ้า ผู้บริสุทธิ์จากกิเลสสามารถมองเห็นหมู่สัตว์ที่มีกายละเอียด ดังความเล่าว่า

พระลักขณเถระและพระโมคคัลลานเถระ ลงจากภูเขาคิชฌกูฏเข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ในพระเถระ 2 รูปนั้น ท่านพระโมคคัลลานะเถระ เห็นเปรตตนหนึ่งรูปร่างคล้ายงู จึงแยม(ยิ้ม) พรายออกมานิดหนึ่งพระลักขณเถระจึงถามว่า ท่านแยมเพราะเหตุไร (มหามงกุฏราชวิทยาลัย, 2532: 234) พระโมคคัลลานะแม้จะถูกถามก็ไม่บอกสาเหตุแห่งการแยม เพราะกลัว

ว่าท่านพระลักษณะเถระและคนเหล่าอื่นจะไม่เชื่อ เพราะเปรตเป็นสัตว์ที่มีร่างกายละเอียด คนทั่วไปจึงมองไม่เห็น ท่านพระโมคคัลลานะขอไปตอบคำถามเฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า เพื่อให้พระพุทธเจ้าเป็นพยานในเรื่องนี้ แม้พระพุทธเจ้าเอง ในวันที่ตรัสรู้ ก็ทอดพระเนตรเห็นเปรตรูปร่างคล้ายงูนี้เช่นกัน แต่ไม่ตรัสบอกใคร ทรงเกรงว่าคนอื่นไม่เชื่อ และการที่พวกเขาไม่เชื่อนั้นก็จะทำให้พวกเขาสูญเสียประโยชน์ เพราะมนุษย์ปุถุชนไม่สามารถมองเห็นได้เช่นกับพระองค์

แนวคิดเรื่องกำเนิด เป็นทฤษฎีที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมาก โดยเฉพาะ “โอปปาติกะกำเนิด” หมูสัตว์ในชลาพุชะกำเนิด อ้นชชะกำเนิดและสังเสทชะกำเนิด เกิดขึ้นดำรงอยู่ และตายไปย่อมปรากฏประจักษ์แก่ประสาทสัมผัส มนุษย์จึงเชื่อว่ามีจริงเป็นจริง แต่หมูสัตว์ที่เกิดในโอปปาติกะกำเนิดนี้ มนุษย์ปุถุชนทุกคน ไม่สามารถมองเห็นประจักษ์ได้บางกลุ่มจึงเชื่อว่ามีจริงบางกลุ่มไม่เชื่อว่ามีจริง บางกลุ่มแม้จะมีความเชื่อว่ามีจริง แต่ก็เชื่ออย่างไม่สนิทใจ พระพุทธเจ้าจึงทรงให้ความสำคัญเป็นพิเศษถึงกับตรัสว่า “สมณพราหมณ์ที่มีความเห็นว่า สัตว์ที่เป็นอุปปาติกะ (โอปปาติกะ) ไม่มีจริง เป็นพวกมิจฉาทิฎฐิ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 13 หน้า 105)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ แนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์เริ่มคลาดเคลื่อนไปอีกลักษณะหนึ่งคือ มีการแสดงเฉพาะนรกและสวรรค์ที่เป็นภาวะทางจิตใจในขณะปัจจุบัน ไม่ต้องการให้คิดและศึกษานรกและสวรรค์ที่เป็นสถานที่ในโลกอื่นที่จะไปเกิดหลังจากตาย ทรรศนะอย่างนี้ แม้จะไม่ได้ปฏิเสธตรง ๆ แต่ก็เริ่มมีความเคลื่อนออกไปแล้ว ทักษะฝ่ายที่มีท่าทีคล้ายจะปฏิเสธนรกและสวรรค์ที่เป็นสถานที่นี้ มีท่าทีสนับสนุนให้ศึกษาทฤษฎีภพ-ภูมิ-ปรโลก-โอปปาติกะเฉพาะในขณะปัจจุบันนี้เท่านั้น ส่วนในโลกนี้โลกหน้านั้นในปายาสีราชัญญสูตรได้สรุปสาระสำคัญไว้ 5 ประการ คือ 1) โลกอื่นนอกจากมนุษย์โลกนี้มีอยู่จริง 2) คนตายแล้ว (ถ้ายังมีกิเลสอยู่) ก็ยังมีการเวียนว่ายตายเกิดอีกจริง 3) กฎแห่งกรรมมีจริงและส่งผลต่อความเป็นไปในชีวิตของคนเราได้จริง 4) เทวดาซึ่งเป็นสภาพชีวิต (Being) อย่างอื่นนอกเหนือออกไปจากมนุษย์มีอยู่จริง 5) การทำบุญด้วยการให้ทานเป็นต้น มีผลต่อวิถีชีวิตในโลกนี้และโลกหน้าได้จริง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66 หน้า 261)

จากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในปายาสีราชัญญสูตรนี้ ก็เป็นอันยืนยันได้อย่างไม่ต้องกังขาอีกแล้วว่า เรื่องโลกหน้า เทวดา บุญ บาป กฎแห่งกรรม เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง แต่อย่างไรก็ตาม

30 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

ถึงแม้ว่าจะมีหลักฐานชัดเจนอย่างนี้ ก็ยังมีอยู่เสมอที่มีผู้เห็นต่างออกไป หรือเห็นตรงกันข้ามว่า ถึงอย่างไรเสียโลกหน้า กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ สำหรับบุคคลประเภทที่มีปัญญามาก และเน้นหนักไปทางเหตุผลเชิงประจักษ์อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึงด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้น หากมีความไม่เชื่อเรื่องเหล่านี้ พระองค์ทรงเตรียมทางออกไว้ นั่นคือ ทรงชี้ให้เห็นอย่างเป็นกลาง ๆ ว่า ถ้าเชื่อเรื่องโลกหน้า จะมีผลต่อชีวิตอย่างไร และถ้าไม่เชื่อแล้วผลจะเป็นอย่างไร มีข้อให้พิจารณาจากพระพุทธรูปจระเข้ดังต่อไปนี้

สำหรับชีวิตมนุษย์แล้ว ในเรื่องโลกนี้หรือชีวิตนี้จึงสำคัญว่าโลกหน้าชีวิตหน้า เป็นเพราะว่า โลกหน้าหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ชีวิตภายหลังความตายไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม ล้วนเป็นผลที่สืบเนื่องออกไปจากชีวิตนี้ทั้งสิ้นด้วยเหตุนี้ ถ้าในปัจจุบันเราใช้ชีวิตในโลกนี้ให้ดีที่สุดแล้ว ชีวิตใหม่ในโลกหน้าย่อมจะดีเองโดยไม่ต้องกังวล

ทฤษฎีกำเนิด 4 เป็นทฤษฎีที่จะสนับสนุนทฤษฎีปรโลกให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น คำว่า “ปรโลก” ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรเชื่อถือนั้น นอกจากที่จะใช้เฉพาะในความหมายว่า “โลกอื่น” หรือ “โลกหน้า” อาจจะมีข้อเสนอตามมาอีกว่า น่าจะหมายถึง “กำเนิดอื่น” อีกด้วย สัตว์ในสังเสทชะกำเนิด อ้นทชะกำเนิด หรือโอปปาติกะกำเนิด เป็นหมู่สัตว์ในโลกอื่นสำหรับสัตว์ในชลาพุชะกำเนิด หรือสังเสทชะกำเนิด เป็นหมู่สัตว์โลกอื่นสำหรับสัตว์ในโอปปาติกะกำเนิด สัตว์ในแต่ละกำเนิดก็จะถือว่าสัตว์ในกำเนิดอื่นเป็นสัตว์ในโลกอื่น สำหรับตนอย่างนี้แนวคิดในลักษณะนี้ จะทำให้คำว่า “ปรโลก” ไม่เป็นปัญหาถกเถียงกันอีกต่อไป

3. เปรียบเทียบความหมายและลักษณะของการเกิด โดยมีการเปรียบเทียบ

3.1 ความหมายและลักษณะของการเกิดศาสนาพราหมณ์ จากการศึกษาพบว่า อนุชิตสอนเรื่องกฎแห่งกรรมว่า กรรมเป็นเครื่องผูกพันให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิด มนุษย์ทุกคนตกอยู่ในวงเวียนแห่งกรรมที่เขาทำไว้ เป็นกฎแห่งเหตุผล ดังนั้นทุกคนจึงมีสิทธิเลือกทำในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว เมื่อร่างกายนี้แตกดับหรือตายไป ซิวาตมันจะเคลื่อนออกจากร่างเก่าไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าเก่าแล้วมาสวมชุดใหม่ แต่ก่อนที่ซิวาตมันจะออกจากร่างเก่าจะต้องสืบทอดอาหาร่างใหม่ก่อน เมื่อพบร่างใหม่แล้วก็ทิ้งร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ แต่ร่างใหม่ที่เข้าไปอาศัยนี้จะดีหรือเลวก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนได้ทำไว้รวมทั้งอริยาศัย และการศึกษาหรือการเรียนรู้ย่อมติดตามไปกับซิวาตมัน พรหมเป็นศูนย์รวม

เป็นต้นกำเนิดแห่งวิญญาณทั้งปวง สิ่งมีชีวิตทั้งหลายล้วนถือกำเนิดจากพรหม วิญญาณที่แยกออกไปจากพรหม อาจเข้าสถิตในร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืชหรือกระทั่งเทวดาก็ได้ ทุกครั้งที่ร่างเดิมแตกดับ วิญญาณก็ไปอุบัติในร่างใหม่ เรียกว่า ภพหนึ่งหรือชาติหนึ่ง ขณะที่วิญญาณยังอยู่ในร่าง ได้กระทำการกรรม ซึ่งมีทั้งกรรมดีกรรมชั่วคละเคล้ากัน มนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุส่งผลให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด ครั้นสามารถเข้าถึงการไม่กระทำหรือกรรมได้ จึงเป็นการเข้าถึงพรหมหรือปรมาตมัน อันเป็นปฐมเหตุของวิญญาณ มนุษย์ก็จะพ้นจากกรรมและการเวียนว่าย เรียกว่า เข้าถึงโมกษะ

พระพุทธศาสนามองว่า การเกิดนั้นมีอยู่ถึง 4 ประเภท คือ เกิดในครรภ์ เกิดจากไข่ เกิดในโคล และสัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น ส่วนในกรณีนี้จะกล่าวภาพรวมเพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น จากการที่ได้ศึกษามาเราจะเห็นได้ว่า การที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้นั้น จะต้องอาศัยผลของบุญกุศลในอดีต สุดแล้วแต่เหตุปัจจัยใหม่นี้จะเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าเป็นกุศลก็จะปฏิสนธิ (เกิด) ในสุคติภูมิ คือเกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดา ถ้าเป็นอกุศลก็จะปฏิสนธิในอบายภูมิ คือ เกิดเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2 รูปแบบการเกิด ในอุปนิษัทธิได้กล่าวไว้ว่า เมื่อคนตายแล้ว ชีวาตมันหรือวิญญาณจะออกจากร่างเก่าไปถือเอาร่างใหม่ ดุจคนเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดเก่า แล้วสวมใส่ชุดใหม่ก็ฉนั้น นั่น แต่ก่อนที่ชีวาตมันจะทิ้งร่างเก่าก็จะต้องไปหาร่างใหม่สำหรับอาศัยให้ได้เสียก่อนจึงจะทิ้งร่างไป ทำนองเดียวกันคนจะทิ้งเสื้อผ้าชุดเก่าก็ต้องมีชุดใหม่ไว้เรียบร้อยแล้ว ส่วนร่างใหม่จะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ชีวาตมันทำไว้ ดังนั้นคนตายไปแล้วอาจไปเกิดเป็นเทวดา เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นเปรต หรืออะไรก็ได้ ชายอาจเกิดเป็นหญิง หญิงอาจเกิดเป็นชาย หรือแม้เกิดเป็นคนก็แตกต่างกันไปอีก เกิดเป็นคนสมประกอบ คนพิการ คนสวย คนอัปลักษณ์ คนมี และคนจนเหล่านี้ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ได้กระทำไว้

ส่วนในพระพุทธศาสนาพิจารณาว่า พิจารณาผ่านหลักพีชนิยามจะเห็นว่าเป็น กฎธรรมชาติที่ครอบคลุม ตั้งแต่พืชและสัตว์ โดยเฉพาะพุทธพจน์ที่แสดงถึงสัตว์โลก ตามการกำเนิดของสัตว์เหล่านั้น ดังนั้น เมื่อก้าวตามกำเนิดแล้ว มนุษย์ก็มีได้มาจากแหล่งกำเนิดที่สูงส่งกว่าบรรดาสัตว์ทั่วไป แต่กลับอยู่ในฐานะเดียวกับสัตว์อื่น เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กำเนิดโดยอาศัยครรภ์ (มดลูก) เหมือนกับมนุษย์เป็นต้น ในโอกาสโลก (โลกอันเป็นที่อยู่) ซึ่งเป็นที่อยู่ของหมู่สัตว์นี้ มีสัตว์อาศัยอยู่นานาชนิด จัดอยู่ใน 4 กำเนิดนั้นหมู่สัตว์ที่มีรูปร่างหยาบ เกิดขึ้นดำรง

32 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

อยู่ และตายไป สามารถมองเห็นได้ แต่หลังจากตายไปแล้ว สัตว์เหล่านั้นจะไปที่ไหน ข้อนี้ไม่มีใครสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อของมนุษย์ปุถุชนไม่เพียงแต่มองไม่เห็นประจักษ์ชัดถึง คติของสัตว์กายหายาบผู้ตายลงเท่านั้นแม้การเกิดขึ้น ดำรงอยู่และตายไปของสัตว์ที่มีร่างกายละเอียดคือสัตว์ในโอปปาติกะกำเนิด

บทสรุป

ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูเชื่อในกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่ว่า นอกจากจะมีร่างกายแล้ว มนุษย์มีวิญญาณที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ส่วนคติในสัมปรายภพ จะดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่ตนเองทำไว้ แต่ผลกรรมและการเกิดใหม่ตามทัศนะพราหมณ์ - ฮินดู ก็ยังมีพรหมเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์หรืออยู่เบื้องหลัง ด้านความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในเรื่องการเกิดและการตาย ได้ถูกอธิบายว่า การที่มนุษย์ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสภาพต่าง ๆ กันนั้นเป็นเพราะกรรมเก่า (ซึ่งหมายถึงการกระทำทั้งดีและชั่ว) พรหมเป็นศูนย์รวมและเป็นต้นกำเนิดของวิญญาณทั้งปวง และวิญญาณดวงนั้นจะกลับไปรวมกับพรหมเช่นเดิมได้ ก็ต่อเมื่อหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดด้วยการยุติการกระทำกรรมทั้งดีและชั่ว ซึ่งเรียกกันว่า โมกษะ ดังนั้น เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมย่อมมีอิทธิพลต่อการเกิดใหม่เสมอ ความเชื่อมโยงในบริบทที่ทำให้การเกิดใหม่ดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้นตามทัศนะของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู จึงมุ่งที่การกระทำ ตรงนี้คล้าย ๆ กับพระพุทธศาสนา เพียงแต่ว่า การกระทำตามทัศนะพราหมณ์ - ฮินดู ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น เพียงมุ่งหวังให้พรหมพอใจและอยู่ภายใต้การควบคุมของพรหม อันเป็นลักษณะความเชื่อในระบบเทวนิยม การกระทำตามทัศนะของศาสนาพุทธอยู่ในกฎของกรรมนิยาม โดยมีธรรมนิยามเป็นตัวควบคุม แต่มีข้อสังเกตบางประการในประเด็นเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ตามทัศนะของพราหมณ์ - ฮินดู ว่า ถ้ากระทำกรรมดี ก็จะมีภพหรือชาติใหม่ที่ดีกว่าเดิม ถ้ากระทำกรรมชั่ว ก็จะมีภพหรือชาติที่เลวกว่าเดิม ประเด็นนี้ดูเหมือนประหนึ่งว่า พรหมจะขาดอำนาจในการสั่งการหรือกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ไป แต่ถ้าพิจารณาต่อไปอีก ก็จะเห็นได้ว่า กรรมและการเกิดใหม่ในทัศนะพราหมณ์-ฮินดูนั้น จะอยู่ภายใต้การกำหนดของพรหมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว

ส่วนพระพุทธศาสนา การเกิดแบบข้ามภพชาติ ซึ่งได้แบ่งเป็น 3 กาล คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต อดีตได้แก่ อวิชชา สังขาร ปัจจุบันได้แก่ วิญญาณ นามรูป สหายนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพ อนาคตได้แก่ ชาติ และชรามรณะ โดยจะไปเกิดในกำเนิดใดกำเนิดหนึ่งใน 4 กำเนิด ตามกรรมที่ทำไว้ และอาศัยกฎหลักพีชนิยามจะเห็นว่าเป็นกฎธรรมชาติที่ครอบคลุม ตั้งแต่พืชและสัตว์ โดยเฉพาะพุทธพจน์ที่แสดงถึงสัตว์โลกที่จะต้องมาเกิดตามรูปแบบที่ไม่ต่างจากสัตว์อื่นๆ ในโลก แม้แต่การไปเกิดในภพอื่นก็ไม่ต่างจากสัตว์อื่นเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เดือน คำดี. (2532). **ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2506). **พระราชพิธีสิบสองเดือน เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา ศึกษาภัณฑ์.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. **บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม 1 ภาค 1-4**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิน ดอกบัว. (2542). **พระพุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- สุชาติ หงษา. (2550). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พระมหาทวี มหาปัญญา. (2550). “สังคมไทยกับความเชื่อเรื่องวัตถุมงคล”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม..
- รังษี สุหนต์. (2547). “ภาษาบาลีสำหรับชาวบ้าน”. **พุทธจักร** ปีที่ 58 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2547).
- วนิดา ข้าเขียว. (2543). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: พรานนการพิมพ์.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **วัฒนธรรมและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสฐียรโกเศศ – นาคะประทีป. **ทิโตปเทศ**. กรุงเทพมหานคร : เจริญรัตน์การพิมพ์, 2517.

34 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

มหาจุฬาราชวิทยาลัย. (2532). ธรรมนูญกฎธรรมาภิบาล ภาค 3. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร:
มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

